

[Knihovna Petra Bezruče v Opavě sídlí v národní kulturní památce \[1\]](#)

Autor:

- [BORNOVÁ, Zuzana](#) [2]

Číslo:

- [2017, ročník 26, číslo 1](#) [3]

Rubrika:

- [Atlas knihoven](#) [4]

Klíčová slova:

- [budovy knihoven](#) [5], [ceny](#) [6], [Knihovna Petra Bezruče v Opavě](#) [7]

Region:

- [10 Region Moravskoslezského a Olomouckého kraje](#) [8]

V pondělí 20. února 2017 vyhlásila vláda ČR [seznam nových kulturních památek](#) [9]. Po tomto oznámení vlády vypukla v Opavě naprostá euforie. Na seznam se totiž dostal objekt bývalé Obchodní a živnostenské komory v Opavě (OHK), kde nyní sídlí [Knihovna Petra Bezruče](#) [10]. Budova se tak zařadila na seznam prestižních kulturních památek požívajících nejvyšší ochranu. V Opavě jsou kromě objektu Knihovny Petra Bezruče v seznamu národních kulturních památek zapsány [Konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie](#) [11] a [Kaple svatého Kříže](#) [12] (Švédská kaple) a nedaleký [Státní zámek v Hradci nad Moravicí](#) [13]. Budova, které většina obyvatel říká důvěrně „Bezručák“, je bezesporu dominantou Opavy. Je první budovou, o kterou doslova zakopnete, když vystoupíte na vlakovém či autobusovém nádraží, nebo přijíždíte do Opavy po městském okruhu.

[14]

Pohlednice - celkový pohled (r. 1911, Slezské zemské muzeum)

[15]

Pohlednice - celkový pohled (kolem r. 1920, Slezské zemské muzeum)

[16]

Celkový pohled (r. 1940, foto: R. Chodura, Slezské zemské muzeum). [16]

Opava byla na počátku 20. století výkladní skříň Slezska, sídlily zde důležité administrativní úřady a instituce, bydlela zde společenská smetánka. V Opavě bylo divadlo (činohra i opera), renomované muzeum a panoval zde čilý spolkový život. Pro koupěchtivé Opavany byl v letech 1927 až 1928 postaven [obchodní dům Breda](#) [17], až do 60. let minulého století největší obchodní dům v tehdejším Československu.

[18]

Celkový pohled (r. 1958, foto: A. Pustka, Slezské zemské muzeum)

[19]

Pohlednice - celkový pohled (r. 1960, Slezské zemské muzeum) _ [19] _ [18]

Novodobá historie města je velmi pohnutá. Opava patřila mezi nejméně zničená města na konci 2. světové války. V samotné Opavě a blízkém okolí probíhaly v dubnu 1945 urputné boje. Opava se ocitla v centru posledního zoufalého odporu německé armády. Následky byly pro město katastrofální. Bylo zničeno takřka 80 % budov. Jako zázrakem přežilo bez větší újmy jen několik objektů, mezi nimi i objekt naší současné knihovny, jejíž bohatá výzdoba i většina vybavení naštěstí nepoznala hrůzy přecházející fronty ani euforii vítězné Rudé armády. Je až s podivem, jak se podařilo uchovat četné původní detaily a mobiliář budovy.

Obchodní hospodářská komora byla v Opavě ustanovena zákonem č. 122 z 18. března 1850. Rozvíjející se uhelný průmysl a obchod a zvyšující se význam Opavy jako administrativního centra Slezska měl vliv na růst členské základny i zvyšující se prestiž Obchodní a živnostenské komory. Na počátku 20. století představenstvo komory rozhodlo o vybudování nového reprezentativního sídla a v roce 1908 vypsalo architektonickou soutěž. Porota vybrala ze 45 soutěžních projektů. Zaujal projekt architekta [Leopolda Bauera](#) [20], vídeňského architekta a rodáka z nedalekého Krnova. Projekt byl původně mnohem velkorysejší. Na požádání představitelů komory byl přepracován, zjednodušen a také bylo ubráno na opulentnosti i zdobnosti budovy. Ovšem stavba vzniklá podle plánů v letech 1908 až 1910 není chudou Popelkou. Vnitřní prostory i plášť budovy jsou velmi zdobné. Umělecká výzdoba byla zadána předním slezským umělcům a řemeslníkům. Sochy pocházejí z dílny Josefa Obetha, na zámečnických a kovářských prvcích se podílely firmy Franze Pohla a Ludwiga Bluchy. Autorem návrhů vitráží ve velkém sále je malíř Adolf Zdražila, realizace vitráží byla svěřena firmě Richarda Schleina v Hrádku v Čechách. V roce 2000 prošly vitráže rozsáhlou renovací, a to ve firmě Vitráž v Novém Boru. Devět ženských alegorických postav symbolizuje řemesla a odvětví průmyslu provozované na území Slezska (zlatnictví, stavitelství, sklářství, ocelářství, textilnictví, obchod apod.) a jsou se třemi masívními zlacenými lustry dominantním prvkem velkého sálu.

[21]

Pohlednice - pohled na schodiště (kolem r. 1935, Slezské zemské muzeum)

[22]

Vitráže (r. 2002, zdroj: archiv Knihovny Petra Bezruče). [21]

Sochy a reliéfy na průčelí budovy jsou dílem sochaře Josefa Obetha. Vstupní dveře v monumentálním průčelí budovy jsou zhotoveny podle návrhu architekta Leopolda Bauera, který je také autorem návrhů svítidel v jednotlivých reprezentačních místnostech, rostlinných motivů na ozdobných mřížích a kování. Objekt byl jako první v Opavě vybaven centrálním vytápěním, nechyběl ani průmyslový vysavač, jehož mosazné hlavice jsou dosud k vidění na chodbách objektu. Milovníci historie zde mohou obdivovat také původní luxfery, které byly vyrobeny opět podle návrhu Leopolda Bauera a osvětlují unikátní skleněný strop vstupního vestibulu.

[23]

Pohled na sochařskou výzdobu (r. 1958, foto: A. Pustka, Slezské zemské muzeum). [23]

[24]

[25]

Část sochařské výzdoby na průčelí (r. 1973, foto: A. Pustka, Slezské zemské muzeum)

[26]

Interiér vstupní haly (r. 1973, foto: A. Pustka, Slezské zemské muzeum) _ [26] _ [25]

V přízemí budovy byla v roce 1910 zřízena moderně vybavená knihovna a studovna firemní a patentové literatury, v budově působil živnostenský katastr a registr firem. Ve sklepu objektu se nacházely dílny, kde se odehrávaly učňovské zkoušky. Činnost OHK na počátku 20. let vzkvétala, proto byly k objektu zakoupeny další dvě budovy v těsné blízkosti. Budovu obklopoval park podle návrhu architekta Leopolda Bauera. Ten se ovšem již nedochoval, protože ustoupil městskému okruhu a rušné křižovatce.

Objekt sloužil potřebám živnostníků až do zrušení komory. Poté přešel do rukou státu. V roce 1950 zde byla definitivně umístěna i veřejná knihovna, která logicky obsadila místnosti bývalé studovny a čítárny OHK. Tím se tedy vyřešila situace s umístěním veřejné knihovny, která po roce 1945 pracovala v provizorních podmínkách. Podle směrnice z 21. prosince 1950 se Bezručova městská knihovna stala Okresní lidovou knihovnou a převzala knihy a inventář Okresní doplňovací knihovny. Tímto opatřením se stala metodickým a poradenským centrem pro všechny lidové knihovny v okrese Opava. Na konci 70. let vznikl centralizovaný systém knihoven v okrese Opava. Opavská knihovna řídila 14 profesionálních knihoven a více než 80 místních knihoven, které byly začleněny do šesti středisek. Zřizovatelem Okresní knihovny Petra Bezruče v Opavě byl Okresní národní výbor v Opavě.

[27]

Celkový pohled do interiéru s výstavou fotografií (r. 1958, foto: J. Solnický, Slezské zemské muzeum)

[27]

V průběhu 50. let zřídilo město Opava novou organizaci Městský dům kultury Petra Bezruče a umístilo ji do objektu bývalé OHK. Téměř padesát let trvalo soužití dvou odlišných institucí v jednom objektu, což vyvolávalo mírné pnutí týkající se zejména prostorových podmínek. Pro knihovnu to znamenalo omezený volný výběr knih, chybělo provozní zázemí knihovny – sklady či šatna pro veřejnost. V objektu byl rovněž citelný nedostatek sociálního zázemí, a to jak pro veřejnost, tak pro zaměstnance.

Organizace Městský dům kultury Petra Bezruče zanikla v roce 1996. 1. ledna 1997 se stalo zřizovatelem Okresní knihovny Statutární město Opava a začaly přípravy na zásadní rekonstrukci objektu. Rekonstrukce trvala čtyři roky s omezením provozu knihovny na šest měsíců v roce 2000 a zhruba tři měsíce v roce 2002. V první fázi byla opravena střecha. V roce 2000 proběhly největší stavební úpravy, byly vybudovány nové rozvody elektrické i počítačové sítě, rozvody vody a kanalizace. Vznikla i nová sociální zařízení a moderní plynová kotelná nahradila nevyhovující uhelnou. Byla vybudována kuchyňka, přibýly šatny a sprchy a další zázemí pro zaměstnance. V celém objektu byla vyměněna okna, na která bylo nainstalováno původní kování a kliky. Objekt byl vybaven výtahem. Skladovací prostory na půdě byly vybaveny samonosnou podlahou. Zbylé prostory v suterénu byly upraveny pro potřeby skladů jednotlivých oddělení (všechny sklady jsou vybaveny posuvnými regály). Z objektu byly odvezeny vitráže a lustry, které byly renovovány a repasovány. V další fázi byla opravena štuková výzdoba vestibulu a dalších místností, proběhla rekonstrukce mramorové podlahy v přízemí. Jako poslední byla realizována nová fasáda a renovace vstupních soch a kamenných reliéfů. Celkové náklady na rekonstrukci dosáhly 38 milionů Kč.

[28]

Monumentální schodiště (r. 2002, zdroj: archiv Knihovny Petra Bezruče)

Od roku 2002 převzala naše organizace správu budovy. Objekt pochopitelně vyžaduje neustálou péči. Díky rekonstrukci objektu se výrazně zlepšily prostorové podmínky knihovny, zejména půjčoven a zázemí. Posledním velkým zásahem byla úprava bytu správce v suterénu budovy pro potřeby oddělení nákupu a zpracování, která proběhla v roce 2013. Veřejnosti jsou tak vyhrazena dvě patra: půjčovny pro dospělé, oddělení pro děti a mediátéka jsou v přízemí, v prvním patře je internetová studovna, studovna a čítárna a velký sál s koncertním křídlem a varhany. Nachází se zde i kanceláře současné obchodní komory, v nichž se dochoval i původní nábytek ředitele OHK podle návrhu Leopolda Bauera.

[29]

Sál s koncertním křídlem a varhanami (r. 2002, zdroj: archiv Knihovny Petra Bezruče)

Srdce knihovny tvoří oddělení pro dospělé čtenáře, které vzniklo v původních prostorách studovny a čítárny OHK. Je vybaveno původními regály a registraturami, které nám ovšem trochu komplikují život v běžné knihovnické práci, protože byly vytvořeny pro jiné formáty dokumentů, než používáme nyní. I když památkáři při rekonstrukci vyšli maximálně vstříc našim potřebám, narážíme na problematické ukládání fondů v historickém mobiliáři a potýkáme se s malou světlostí v místnostech s původním nábytkem. Nicméně se nám podařilo skloubit historický prostor s potřebami moderní knihovny. Památkáři také prosadili původní odstíny barev stěn z roku 1910. Prostory dětského

oddělení a oddělení beletrie pro dospělé jsou pojaty ve výrazné bleděmodré barvě, která zvýrazňuje dominantní bílé obložení oken, dveří a dalších prvků. Najde se zde i několik záhad, na které neuměl odpovědět ani provedený historický průzkum. Například ve sklepě je umístěna jedna z původních skříní, která je tak obrovská, že je záhadou, jak se tam vlastně dostala. V budově se dochovaly i dva původní stoly, které byly ve velkém (dříve kongresovém) sále. Původní látkové tapety se – až na torzo ve společenském salonku – bohužel nedochovaly. Nedochoval se ani původní nábytek kanceláří; jedinou výjimku tvoří vestavěné prvky (např. stoly a židle z velkého sálu). O tom, do jakých detailů byl řešen mobiliář objektu, svědčí prostory současné šatny, která je tvořena systémem vestavěných bílých skříní. V kanceláři ředitele je secesní mosazný koš na deštníky, stojací hodiny a masivní psací stůl s dvěma tajnými zásuvkami.

Samostatnou kapitolou je velký sál v „Bezručáku“, kde se v 60. -70. letech odehrávaly legendární plesy a hlavně taneční kurzy pro několik generací Opavanů. Na konci 80. let byly v sálu postaveny varhany a sál začal sloužit ke svatebním obřadům, koncertům a dalším společenským akcím. Kromě akcí města zde probíhá i Mezinárodní varhanní soutěž Petra Ebena. „Bezručák“ je v mysli několika generací Opavanů spojen nejen s naší knihovnou, ale zejména s nostalgickými vzpomínkami na první lásky, vdavky či plesové sezóny.

[30]

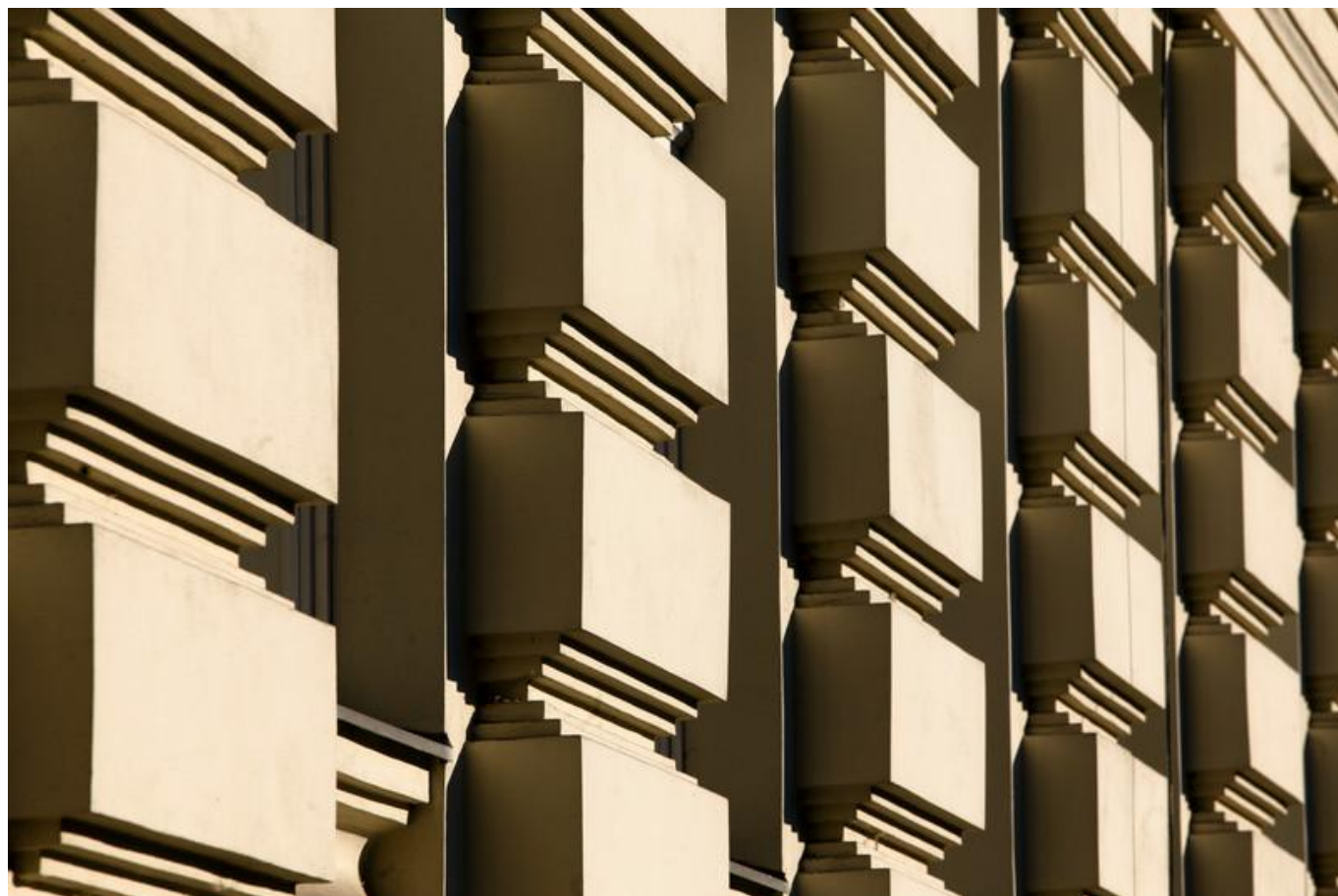
Obřadní síň (r. 1985, foto: J. Solnický, Slezské zemské muzeum). [30]

Objekt je jednou ze tří staveb architekta Leopolda Bauera v Opavě. I když se jeho využití během let měnilo, knihovna zde byla (byť s nepatrnými prodlevami) stále. Kromě budovy OHK je Leopold Bauer podepsán i pod návrhem kostela svaté Hedviky. Ten je již odsvěcen a neslouží původnímu účelu, ale díky různým aktivitám postupně ožívá. Třetí velkolepou realizací architekta Leopolda Bauera je již v úvodu článku zmiňovaný obchodní dům Breda, který je architektonicky naprosto úchvatný a jedinečný. Bohužel kvůli bezzubosti našich zákonů a nulové vymahatelnosti práva padl za oběť divoké privatizaci, je několik let uzavřen a rychle chátrá. Stává se symbolem pohrdání naší společnosti kulturním dědictvím a neúcty k dědictví po předcích. Pomyslně uzavírá půlkruh kolem zmizelých městských hradeb, na jejichž počátku stojí výstavní a s láskou opečovávaná budova „Bezručáku“. Na vše zpovzdálí dohlíží přísná věž kostela sv. Hedviky, která se svou strohostí a jednoduchostí vymyká opulentní zdobnosti ostatních Bauerových budov v Opavě.

Průčelí budovy (r. 2015, zdroj: archiv Knihovny Petra Bezruče)

[31]

[32]

Detail fasády (foto: Jan Langer)

URL zdroje: <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2017-rocnik-26-cislo-1/knihovna-petra-bezruce-v-opave-sidli-v-narodni>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2017-rocnik-26-cislo-1/knihovna-petra-bezruce-v-opave-sidli-v-narodni>
- [2] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/autori/bornova-zuzana>
- [3] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2017-rocnik-26-cislo-1>
- [4] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/rubriky/atlas-knihoven>
- [5] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/budovy-knihoven>
- [6] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/ceny>
- [7] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/knihovna-petra-bezruce-v-opave>
- [8] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/regiony/10-region-moravskoslezskeho-olomouckeho-kraje>
- [9] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-69>
- [10] <http://kpbo.cz/>
- [11] https://cs.wikipedia.org/wiki/Konkatedr%C3%A1la_Nanebevzet%C3%AD_Panny_Marie
- [12] [https://cs.wikipedia.org/wiki/Kaple_svat%C3%A9ho_K%C5%99%C3%AD%C5%BEE_\(Opava\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Kaple_svat%C3%A9ho_K%C5%99%C3%AD%C5%BEE_(Opava))
- [13] <https://www.zamek-hradec.cz/>
- [14] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova9.jpg>
- [15] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova10.jpg>
- [16] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova5.jpg>
- [17] https://cs.wikipedia.org/wiki/Obchodn%C3%AD_d%C5%AFm_Breda
- [18] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova6.jpg>
- [19] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova11.jpg>

[20] https://cs.wikipedia.org/wiki/Leopold_Bauer

[21] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova12.jpg>

[22] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova16.jpg>

[23] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova7.jpg>

[24] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova1.jpg>

[25] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova2.jpg>

[26] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova3.jpg>

[27] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova8.jpg>

[28] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova15.jpg>

[29] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova14.jpg>

[30] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova4.jpg>

[31] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/76/bornova13.jpg>

[32] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/76/bornova17.jpg>